

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ВЕНГРИН НАДІЯ ОЛЕКСІЇВНА

УДК 614.253.3:378.147

**НАУКОВЕ ОБГРУНТУВАННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ
МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ З ВИЩОЮ МЕДИЧНОЮ ОСВІТОЮ
(НА ПРИКЛАДІ ФЕЛЬДШЕРІВ ТА АКУШЕРІВ)**

14.02.03 – соціальна медицина

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата медичних наук

Харків - 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному закладі «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

Науковий керівник:

доктор медичних наук, професор, Заслужений діяч науки та техніки України

Лехан Валерія Микитівна,

ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»,
завідувач кафедри соціальної медицини, організації та управління охороною здоров'я

Офіційні опоненти:

доктор медичних наук, професор

Галічева Ніна Олександрівна,

Харківський національний медичний університет, професор
кафедри соціальної медицини, організації та економіки охорони здоров'я;

доктор медичних наук, професор

Слабкий Геннадій Олексійович,

Донецький національний медичний університет ім. М. Горького, професор кафедри організації вищої освіти, управління охороною здоров'я та епідеміології факультету післядипломної освіти ФПО.

Захист відбудеться «_____» _____ 2013 р. о _____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.600.06 Харківського національного медичного університету МОЗ України за адресою: 61022, Харків, пр. Леніна, 4.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Харківського національного медичного університету МОЗ України за адресою: 61022, Харків, пр. Леніна, 4, корпус Б.

Автореферат розісланий «_____» _____ 2013 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
к.мед.н., доцент**

Л.І.Чумак

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Медичні сестри та акушерки вважаються одним з ключових ресурсів системи охорони здоров'я, оскільки вони є найчисельнішою категорією спеціалістів охорони здоров'я, які працюють в різноманітних умовах, забезпечують збалансовану медичну допомогу, включаючи зміцнення здоров'я та попередження хвороб і суттєво впливають на якість та економічність медичної допомоги (Стратегія Європейського регіонального бюро ВООЗ «Здоров'я 21 - здоров'я для всіх у 21-ому столітті», 1999).

Однак, освіта та підготовка цього заgonу медичних працівників характеризується низкою недоліків: фрагментарністю та статичністю навчальних планів, які не дають випускникам усіх необхідних знань і навичок; невідповідністю набутої компетентності випускників потребам споживачів послуг та населення в цілому (Біловол О.М., 2007; Леонченко Н. П., 2008; Сабадишин Р. О., 2012; Чернишенко Т. І., 2006; Шатило В. Й. 2008, 2011; Здоров'я-2020: «Основи Європейської політики на підтримку дій всієї держави і суспільства в інтересах здоров'я і благополуччя», 2012).

Розвиток системи охорони здоров'я потребує зміни ролей, функцій та організаційних форм діяльності сестринського та акушерського персоналу, що обумовлює вдосконалення професійної підготовки відповідно до нових завдань (Бурибаева Ж. К., 2008; Каширцева И. В., 2005; Лехан В. М., Слабкий Г. О., 2009; Шатило В. Й., 2012; Швидкий О. В. та ін., 2008; S. Reveley, 2000).

Незважаючи на те, що оптимізація підготовки медсестринських кадрів в світлі переорієнтування громадської охорони здоров'я і надання послуг відповідно до потреб населення є пріоритетними завданнями, в Україні існують поодинокі фундаментальні медико-соціальні дослідження з проблем медсестринських кадрів, в яких науково обґрунтовано шляхи реформування медсестринської освіти в Україні відповідно до вимог сучасних світових стандартів (Подрушняк В. Б., 2002; Шегедин М. Б., 2001).

Тому вдосконалення підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою у відповідності до основних напрямків реформування системи охорони здоров'я України з врахуванням світового досвіду є актуальною проблемою.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами. Дисертаційна робота є фрагментом науково-дослідної роботи «Наукове обґрунтування способів поліпшення ефективності системи охорони здоров'я на регіональному рівні» (№ держреєстрації 0111U008122), яка виконувалась на кафедрі соціальної медицини, організації та управління охороною здоров'я ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України». Дослідження проводилися відповідно до положень Програми економічних реформ на 2010-2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава».

Мета роботи - наукове обґрунтування модернізації підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою в вищих медичних навчальних закладах I-II рівнів акредитації (на прикладі підготовки фельдшерів та акушерів).

Завдання дослідження передбачали:

- проведення аналізу тенденцій розвитку наукових досліджень та сучасних

підходів до підготовки мед сестринського персоналу;

- вивчення ціннісних орієнтацій та мотивів вибору професії студентами вищих медичних навчальних закладів I-II рівнів акредитації зі спеціальностей підготовки «Лікувальна справа» і «Акушерська справа»;
- проведення комплексного аналізу відповідності стану підготовки випускників вищих медичних навчальних закладів I-II рівнів акредитації кваліфікаційним вимогам з позицій керівників медичних закладів та студентів;
- вивчення чинників, які впливають на задоволеність керівників і майбутніх спеціалістів рівнем підготовки в вищих медичних навчальних закладах I-II рівнів акредитації;
- проведення експертної оцінки навчальних планів та програм підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою зі спеціальностей «Лікувальна справа» та «Акушерська справа», їх відповідності стандартам Європейського Союзу;
- обґрунтування комплексу заходів щодо модернізації підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою.

База наукового дослідження. Дослідження здійснювалося впродовж 2010-2011 років на базі двох навчальних закладів (медичному коледжі м. Дубно Рівненської області, розташованому в аграрному регіоні, медичному училищі м. Дніпропетровська, розташованому в індустріальному регіоні), які готують молодших медичних спеціалістів (фельдшерів та акушерів) - фахівців, які за ступенем самостійності при виконанні професійних обов'язків близькі до професійної діяльності медичних сестер в Європейському регіоні.

Об'єкт дослідження: вищі медичні навчальні заклади I-II рівня акредитації.

Предмет дослідження: система підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою в вищих медичних навчальних закладах I-II рівнів акредитації зі спеціальностей «Лікувальна справа» та «Акушерська справа».

Методи дослідження. Методологія дослідження базувалася на системному підході, а основними методами стали:

- бібліосемантичний та історичний, які використовувалися для аналізу, узагальнення даних щодо еволюції різних підходів до підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою;
- соціально-психологічний - для дослідження ціннісної орієнтації та вивчення мотивів вибору професії першокурсниками і випускниками;
- соціологічний – для вивчення задоволеності випускників та керівного складу різних рівнів закладів охорони здоров'я якістю підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів I-II рівнів акредитації;
- експертних оцінок - для оцінки програм та планів підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою зі спеціальностей «Лікувальна справа» та «Акушерська справа», для визначення впливу окремих складових на якість підготовки випускників;
- біостатистичний - для статистичної обробки матеріалів дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше в Україні:

- досліджено мотиви вибору професії і ціннісні орієнтації студентів вищих

медичних навчальних закладів I-II рівнів акредитації;

- визначено відповідність рівня та змісту підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою сучасним вимогам і потребам національної охорони здоров'я з точки зору внутрішніх (випускників ВМНЗ) та зовнішніх (керівного складу закладів охорони здоров'я) споживачів;
- встановлено загальний рівень задоволеності як випускників, так і керівників якістю підготовки студентів в ВМНЗ I-II рівнів акредитації;
- визначено причини незадоволеності керівного складу закладів охорони здоров'я та випускників рівнем та якістю підготовки;
- обґрунтовано необхідність вдосконалення навчальних планів та програм підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою для підвищення якості підготовки та наближення до стандартів Європейського Союзу для медсестер і акушерів;
- науково обґрунтовано, на основі всебічного аналізу результатів, комплекс заходів щодо модернізації підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою.

Теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає в удосконаленні системи оцінки якості підготовки молодших медичних спеціалістів з вищою освітою, що є суттєвим внеском у теорію соціальної медицини та організації охорони здоров'я.

Практичне значення одержаних результатів в тому, що вони стали підставою для:

- розробки системи заходів щодо оптимізації підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою;
- перегляду галузевого стандарту вищої освіти освітньо-кваліфікаційного рівня підготовки молодшого спеціаліста в галузі знань «Медицина» зі спеціальності «Лікувальна справа» та навчального плану підготовки молодшого спеціаліста зі спеціальності «Лікувальна справа»;
- вдосконалення навчальних планів та програм підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою відповідно до актуальних потреб практичної охорони здоров'я;
- використання в системі підвищення кваліфікації викладачів ВМНЗ усіх рівнів підготовки молодших спеціалістів, організаторів охорони здоров'я.

Впровадження результатів дослідження в практику проводилося на етапах його виконання на галузевому і регіональному рівнях:

а) на галузевому рівні при підготовці :

- галузевого стандарту освіти зі спеціальності 5.12010101 «Лікувальна справа»;
- примірного навчального плану підготовки молодшого спеціаліста зі спеціальності 5.12010101 «Лікувальна справа»;
- наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 24.06.2011 року № 649 «Про затвердження і введення в дію складових галузевих стандартів вищої освіти зі спеціальностей освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста галузей знань «Медицина» та «Фармація»;
- наказу Міністерства охорони здоров'я України від 07.07.2011 року № 401

«Про затвердження і введення в дію складових галузевих стандартів вищої освіти зі спеціальностей освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста галузей знань «Медицина» та «Фармація».

б) на регіональному рівні:

- використовуються у навчальному процесі Дубенського, Новоград-Волинського, Берегівського медичних коледжів, Кримського базового медичного коледжу, Дніпропетровського та Кременецького медичних училищ, ДЗ «Дніпропетровська державна медична академія МОЗ України».

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є особисто виконаною науковою працею автора. Дисертантом особисто визначено мету і програму дослідження, самостійно проведено збір матеріалу, з'ясовано відповідність рівня та змісту підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою потребам національної охорони здоров'я, проведено порівняльний аналіз відповідності програм і навчальних планів підготовки молодших спеціалістів в Україні, зі спеціальностей «Лікувальна справа» та «Акушерська справа» стандартам Європейського Союзу з сестринської справи та акушерства, проаналізовано шляхи оптимізації надання освіти для молодших спеціалістів з вищою медичною освітою відповідно до вимог реформування охорони здоров'я, впроваджено результати дослідження у практику. Дисертантом систематизовано накопичений дослідницький матеріал, проведено його статистичну обробку, проаналізовано одержані результати, сформульовано висновки. Розроблені дисертантом наукові положення та одержані дані є особистим внеском у вирішення проблеми підготовки молодших спеціалістів відповідно до вимог реформи охорони здоров'я. Дисертантом не було використано ідеї співавторів публікацій та результати їх досліджень.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження доповідались та обговорювались на:

а) на міжнародному рівні: 7-ій міжнародній науково-практичній конференції «Образованието и науката на XXI век» (м. Софія, 2011 р.); 8-ій міжнародній науково-практичній конференції «Образованието и наука та на XXI век» (м. Софія, 2012 р.); Українській науково-практичній конференції з сімейної медицини з міжнародною участю: «Від науки до практики» (м. Дніпропетровськ, 2013 р.); науково-практичній конференції з міжнародною участю, присвяченій Всесвітньому дню здоров'я (м. Київ, 2013 р.); науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні питання медсестринства» (АР Крим, 2013 р.); 9-ій міжнародній науково-практичній конференції "Dynamika naukowuch badan - 2013" (м. Перемишель, Польща, 2013р.).

б) на регіональному рівні: на нараді директорів вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I-III рівнів акредитації (м. Черкаси, 2010 р.); Всеукраїнській конференції з питань розвитку медсестринства в Україні, присвяченій Міжнародному дню медичної сестри «Історія, сучасність, перспективи» (м. Ялта, 2011 р.); на V з'їзді спеціалістів з соціальної медицини та організаторів охорони здоров'я (м. Житомир, 2012 р.); Всеукраїнській конференції з питань розвитку медсестринства «Медсестринство і основи профілактичної медицини» (м. Луцьк, 2012 р.); науково-практичній конференції «Вища освіта в

медсестринстві: проблеми і перспективи» (м. Житомир, 2012 р.);

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 10 наукових робіт, в тому числі 5 статей у наукових фахових виданнях, рекомендованих ДАК України (з них - 2 самостійні), 5 тез у журналах, у збірниках матеріалів і тез доповідей на з'їздах і конференціях.

Обсяг і структура роботи. Дисертаційна робота викладена на 225 сторінках тексту, з них основного-154 сторінок . Складається із вступу, 6 розділів, висновків, 5 додатків; ілюстрована 41 таблицями і 22 рисунками . Список використаних джерел містить 279 найменувань, у т. ч. 58- іноземних.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Програма, обсяги, матеріал та методи дослідження. Програма дослідження була розроблена на основі поставленої мети та завдань з дотриманням вимог етапності й послідовності наукового пошуку, з використанням системного підходу, структурно-логічного методу системного аналізу та комплексу інших відповідних методів дослідження (рис. 1).

Результати реалізації завдань першого етапу дозволили визначити основні проблеми та перспективи розвитку системи підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою.

Другий етап включав вибір напрямку дослідження, його об'єкта і предмета, формулювання мети, завдання, обґрунтування методів і обсягу роботи.

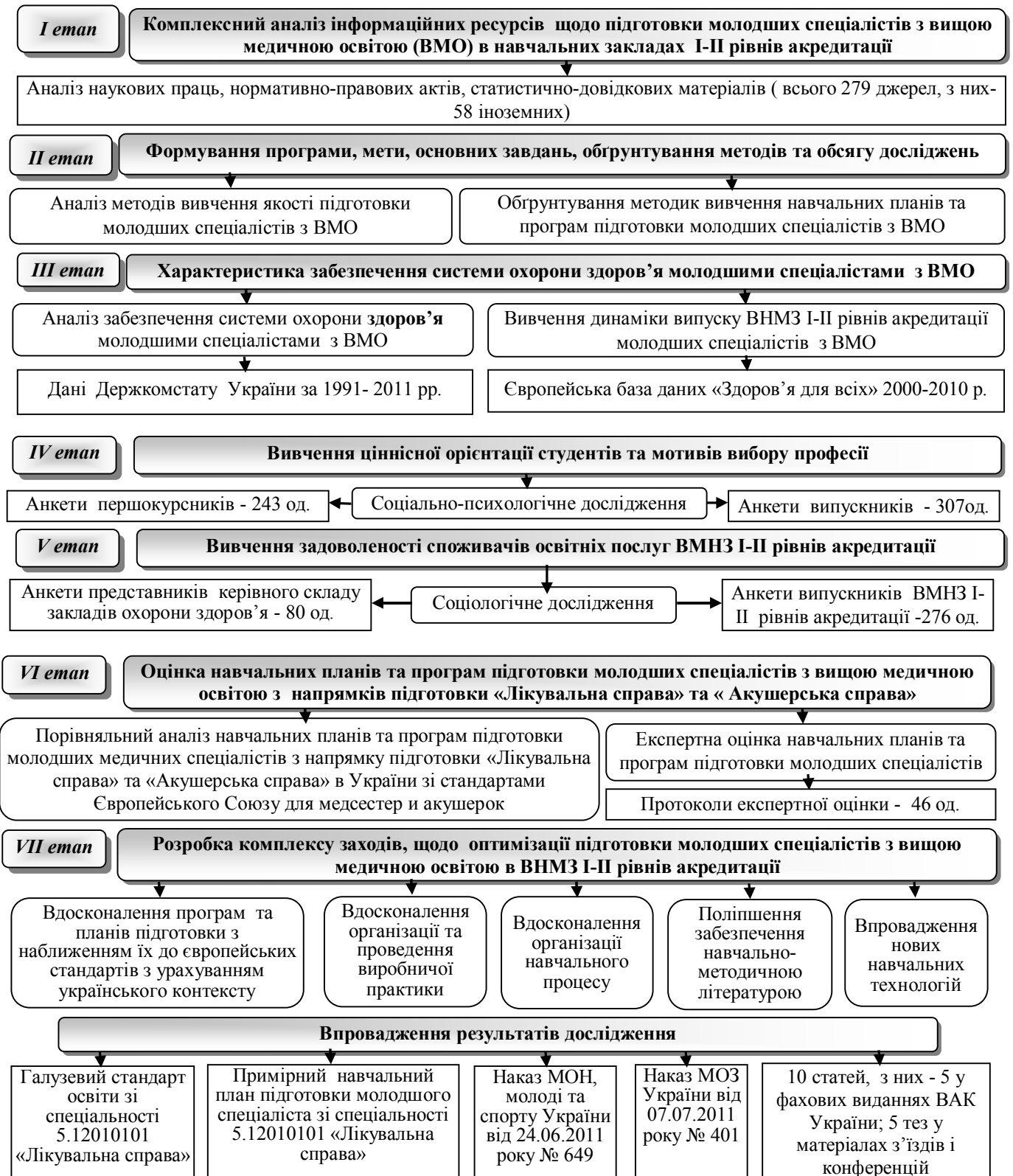
Метою третього етапу став аналіз забезпечення системи охорони молодшими спеціалістами з вищою медичною.

У четвертому етапі проведено соціально-психологічне дослідження ціннісної орієнтації та вивчення мотивів вибору професії першокурсниками і випускниками.

В ході п'ятого етапу здійснено соціологічне дослідження з вивчення задоволеності керівного складу різних рівнів закладів охорони здоров'я якістю підготовки випускників вищих медичних навчальних закладів I-II рівнів акредитації та оцінки випускниками цих навчальних закладів відповідності їх освітньої підготовки сучасним професійним вимогам.

Під час шостого етапу виконано порівняльний аналіз навчальних планів, програм підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною в Україні зі стандартами Європейського Союзу для підготовки медсестер і акушерок та здійснено експертну оцінку навчальних планів підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою зі спеціальностей «Лікувальна справа» та «Акушерська справа».

Узагальнені результати шести етапів дослідження дали змогу на сьомому завершальному етапі розробити комплекс заходів щодо оптимізації підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою в ВНМЗ I-II рівнів акредитації.

Методи дослідження	Етапи дослідження	Методи дослідження	Етапи дослідження
Системний підхід і аналіз	I - V	Статистичний	I – V
Бібліосемантичний	I	Експертних оцінок	IV
Історичний	I, V	Соціологічний	III, V
Соціально-психологічний	III		

Рис. 1. Програма, матеріали, обсяг і методи досліджень

Дисертація складається з шести розділів. У *першому розділі* «Розвиток медсестринства та система підготовки молодшого медичного персоналу з вищою медичною освітою (аналітичний огляд наукової літератури)» представлено системний огляд світової та вітчизняної наукової літератури за темою дослідження, результати якого засвідчили, що в останнє десятиріччя науковцями приділялася значна увага до розв'язання низки питань підготовки сестринських кадрів в Україні: впровадження багаторівневої системи, запровадження засад Болонської декларації, Європейських стандартів підготовки та інтеграції в Європейський простір, побудова підготовки медичних сестер з урахуванням національних моделей сестринського процесу, проте число комплексних досліджень щодо наукового обґрунтування модернізації підготовки молодших медичних спеціалістів з вищою медичною освітою у відповідності з основними напрямками реформування системи охорони здоров'я України та врахуванням світового досвіду було недостатнім.

В *другому розділі* «Програма, методи та обсяг дослідження» подано спеціально розроблену для досягнення мети дослідження на базі системного підходу програму, яка включала сім організаційних етапів з використанням адекватних методів, що дало можливість отримати достатньо повну інформацію для оцінки об'єкта дослідження.

Інформаційна база дослідження сформована із комп'ютерних баз даних Держкомстату України (1991-2011 рр.) та Європейської бази «Здоров'я для всіх» за період 2000-2010 років, даних спеціальних вибіркового досліджень: результатів соціально-психологічного дослідження ціннісної орієнтації студентів першого курсу (243 особи) та випускників (307 осіб) ВМНЗ I-II рівнів акредитації з використанням стандартизованої методики Р.Д. Стернберга (Sternberg R.J. Thinking Styles. New York: Cambridge University Press, 1999), вивчення задоволеності споживачів освітніх послуг якістю підготовки майбутніх спеціалістів в ВМНЗ I-II рівнів акредитації (соціологічне опитування 80 керівників закладів охорони здоров'я різних рівнів та 276 випускників ВМНЗ I-II рівнів акредитації), за результатами якого розраховувався інтегральний показник (ІІІ) за формулою, розробленою автором.

Експертна оцінка навчальних планів та програм підготовки молодших спеціалістів проведена 46 експертами - викладачами ВМНЗ I-II рівнів акредитації, ступінь компетентності яких з визначених питань був високим – $0,81 \pm 0,11$ ($M \pm SD$) (за коефіцієнтами інформованості і аргументації, Бондаренко О.Л., 2005). Значущість впливу окремих складових на якість підготовки оцінювали 7 експертів - керівників закладів охорони здоров'я різних рівнів, які мали вищу категорію зі спеціальності «організація та управління охороною здоров'я».

Розрахунки необхідної кількості спостережень проведено за загальновідомими методами. Розраховувались відносні і середні величини, вірогідність різниці між досліджуваними показниками оцінювалась за критеріями Ст'юдента (t) та відповідності χ^2 (Хі-квадрат) Пірсона, для аналізу взаємозв'язків між ознаками розраховувались парні коефіцієнти лінійної кореляції Пірсона і рангової кореляції Спірмена (r), множинні коефіцієнти кореляції (R), ступінь узгодженості думок експертів оцінювався за коефіцієнтом конкордації Кендалла з використанням програм EXCEL-2003® і STATISTICA 6.1 (StatSoft Inc., серійний

№AGAR909E415822FA).

В цілому розроблена програма дослідження, обраний методичний інструментарій та обсяги дослідження забезпечили вирішення поставлених завдань, отримання достовірних результатів, які стали основою для наукового обґрунтування модернізації підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою в вищих медичних навчальних закладах I-II рівнів акредитації

В третьому розділі «Характеристика забезпечення системи охорони здоров'я молодшими медичними спеціалістами з вищою медичною освітою» показано, що в Україні спостерігається виражена тенденція до скорочення чисельності медичного персоналу: за період 1991-2011 рр.- на 165 тисяч осіб, переважно за рахунок середнього медичного персоналу - в 1,4 рази (з 618 тис осіб до 459 тис.). Забезпеченість населення середнім медичним персоналом зменшилася за ці роки на 15,4% (з 119,4 до 101,0 на 10000 населення). Співвідношення чисельності медичних сестер і акушерок до лікарів в Україні значно нижче, ніж в країнах Європейського регіону та ЄС. Число випускників-медсестер та акушерок в Україні з 2000 до 2010 рр. коливалось від 23,6 до 29,2 на 100000 населення і було суттєво (на 21÷57 % в різні роки) меншим порівняно з країнами Європейського регіону і ЄС.

В четвертому розділі «Особливості ціннісних орієнтацій та мотивів вибору професії студентів ВМНЗ I-II рівнів акредитації» було встановлено, що у більшості студентів ВМНЗ виражене позитивне ставлення до гуманістичних цінностей. Виявлена наявність чіткого співвідношення між рисами особистості студентів та об'єктом обраної професії – 90 % студентів незалежно від курсу навчання у своїй майбутній професійній хотіли б працювати з людьми. Професію студенти обирали мотивовано, з ціллю самовираження в ній - $81,6 \pm 1,7$ % опитаних і під час навчання мотивування істотно зростає - з $78,5 \pm 2,6$ % до $84,6 \pm 2,1$ %.

В п'ятому розділі «Комплексна оцінка відповідності освітньої підготовки випускників ВМНЗ I-II рівнів акредитації сучасним професійним вимогам» наведені результати соціологічного дослідження щодо вивчення задоволеності керівного складу різних рівнів закладів охорони здоров'я якістю підготовки випускників ВМНЗ I-II рівнів акредитації та оцінки випускниками цих навчальних закладів відповідності їх освітньої підготовки сучасним професійним вимогам. Більшість опитаних керівників ($68,0 \pm 5,3$ %) вважає, що кваліфікація випускників медичних коледжів/училищ частково відповідає професійним вимогам. Лише кожний десятий випускник ($10,9 \pm 1,9$ %) повністю готовий самостійно працювати після закінчення навчального закладу, більшість випускників ($80,1 \pm 2,4$ %) готові працювати самостійно після нетривалого періоду роботи під наглядом спеціаліста.

Загальний рівень задоволеності як випускників, так і керівників якістю підготовки студентів в ВМНЗ I-II рівнів акредитації нижче середнього (3,85 та 3,56 балів відповідно за 5-ти бальною системою) (табл. 1). Однак, рівень задоволеності випускників вищий, ніж у представників практичної охорони здоров'я, що свідчить про певну недооцінку випускниками рівня вимог, які пред'являються на практиці до молодших спеціалістів з вищою медичною освітою .

Однією з головних складових, яка обумовлює незадоволеність опитаних якістю підготовки, є рівень теоретичної підготовки, який не задовольняє як

випускників, так і керівників. Частка незадоволених керівників теоретичною підготовкою на 14,4% вища в порівнянні з випускниками ($76,3 \pm 4,7$ % та $65,3 \pm 2,8$ % відповідно; $p < 0,05$). Середній бал задоволеності рівнем теоретичної підготовки випускників є на 7,9% вищим, ніж у керівників ($3,55 \pm 0,06$ проти $3,27 \pm 0,09$; $p < 0,01$). Загальний рівень задоволеності цією складовою фельдшерів на 35,7% вищий, ніж у акушерів ($34,7 \pm 2,9$ % та $22,3 \pm 2,5$ %; $p < 0,001$).

Таблиця 1

Рівень задоволеності (у балах) випускників та керівників якістю підготовки молодших спеціалістів в ВМЗ I-II рівня акредитації

№ п/п	Складова	Задоволеність, середній бал (M ± m)	
		Випускники	Керівники
1	Рівень практичної підготовки випускників	$3,3 \pm 0,06$	$3,36 \pm 0,10$
2	Рівень теоретичної підготовки випускників	$3,55 \pm 0,06$	$3,27 \pm 0,09^*$
3	Особистісні якості випускників	$3,8 \pm 0,04$	$3,8 \pm 0,04$
4	Дотримання випускниками принципів медичної деонтології	$4,42 \pm 0,05$	$4,03 \pm 0,11^{**}$
5	Вміння випускників спілкуватися з пацієнтами та їх родичами	$4,67 \pm 0,04$	$3,49 \pm 0,10^{**}$
6	Рівень навичок роботи випускників на комп'ютері	$3,32 \pm 0,05$	$3,4 \pm 0,10$
7	Загальний показник задоволеності	3,85	3,56

Примітка. *- $p < 0,01$; ** - $p < 0,001$

Незадоволеність керівників і випускників рівнем теоретичної підготовки (за парціальними коефіцієнтами кореляції) пов'язується з недостатніми знаннями майбутніх спеціалістів: в сфері спеціальних клінічних дисциплін ($r = 0,61$ та $r = 0,66$ відповідно $p < 0,001$), фармакологічної дії найбільш поширених лікарських препаратів $r = 0,43$ та $r = 0,6$, $p < 0,001$). В групі випускників незадоволеність додатково пов'язана з недостатніми знаннями в сфері фундаментальних дисциплін ($r = 0,65$, $p < 0,001$), правил зберігання та обліку лікарських засобів ($r = 0,51$, $p < 0,001$), чинної нормативно - правової бази ($r = 0,31$, $p < 0,001$).

Частка незадоволених керівників та випускників практичною підготовкою майже однакова ($71,4 \pm 2,7$ % та $73,8 \pm 4,9$ %). Середні бали задоволеності керівників та випускників рівнем практичної підготовки не відрізняються (відповідно $3,36 \pm 0,1$ та $3,3 \pm 0,06$). Задоволених практичною підготовкою випускників-фельдшерів в 1,6 рази більше ($p < 0,05$), ніж акушерів ($31,1 \pm 3,2$ % та $20,0 \pm 4,6$ % відповідно).

Найбільший вплив на задоволеність керівників та випускників рівнем практичної підготовки (за парціальними коефіцієнтами кореляції) мають наступні чинники (рис. 2): вміння приймати професійні рішення в межах своєї компетенції ($r = 0,72$ та $r = 0,49$ відповідно $p < 0,001$), вміння виконувати медичні втручання в межах своєї компетенції ($r = 0,60$ та $r = 0,36$, $p < 0,001$), вміння вести відповідну облікову та звітну медичну документацію ($r = 0,37$, $p < 0,001$), вміння здійснювати догляд за пацієнтами ($r = 0,36$ та $r = 0,35$, $p < 0,001$), вміння планувати свою діяльність ($r = 0,34$ та

$r=0,31$, $p<0,001$). В групі випускників незадоволеність додатково обумовлена вмінням співпрацювати з лікарями та іншим медичним персоналом ($r=0,39$, $p<0,001$), навчати пацієнтів навичкам самоконтролю та самодопомоги ($r=0,34$, $p<0,001$), а в групі керівників - вміння випускників виписувати рецепти в межах своєї компетенції ($r=0,32$, $p<0,001$) На рівень задоволеності випускників практичною підготовкою також негативно впливає існуючий порядок організації та проведення виробничої практики ($r=0,39$; $p<0,001$).

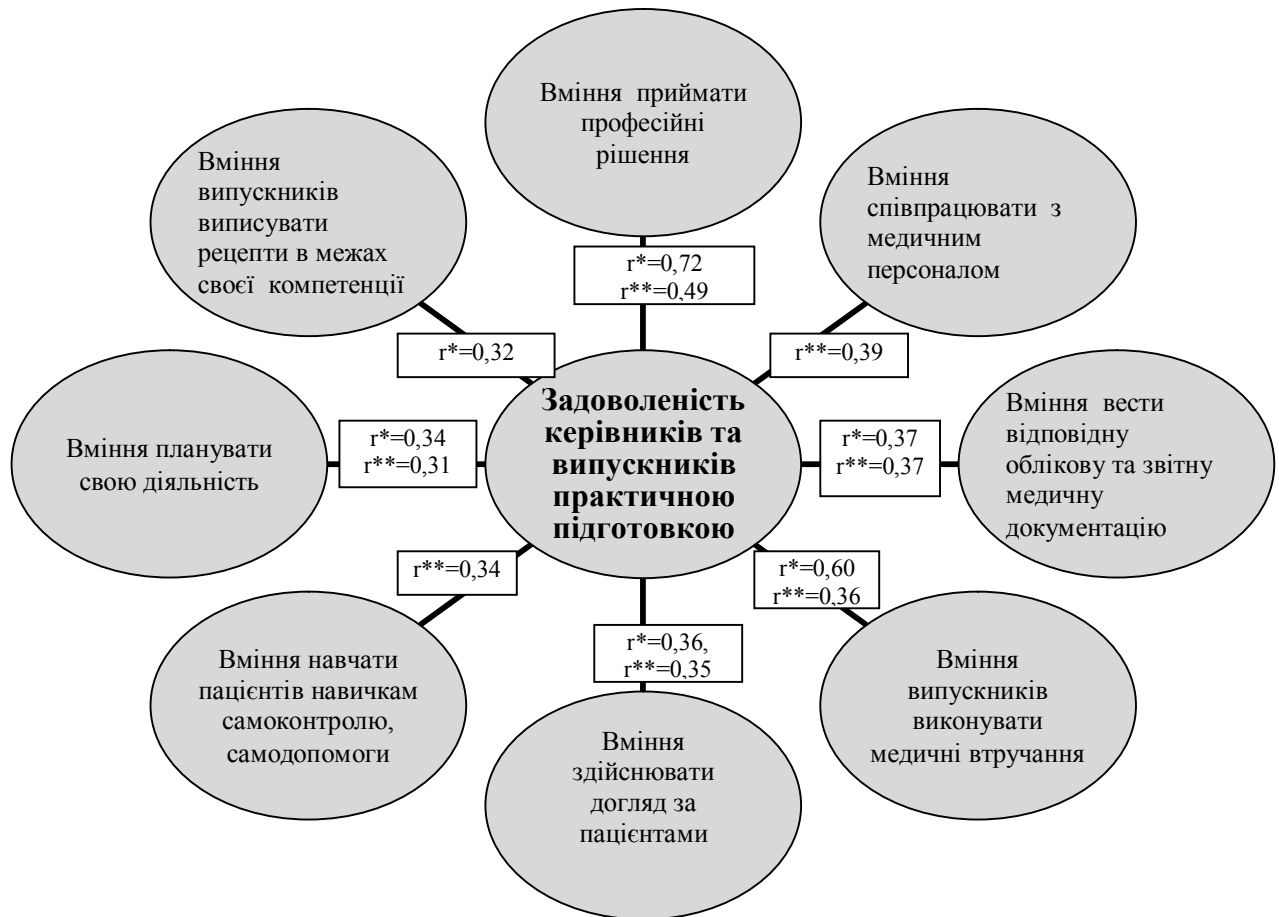

Рис. 2. Зв'язок загальної задоволеності практичною підготовкою з її окремими компонентами у керівників медичних закладів та випускників ВМНЗ I-II рівня акредитації (r - достовірні парціальні коефіцієнти кореляції):

Примітка. r^* - керівники; r^{**} - випускники

Більшість керівників ($63,3\% \pm 2,9\%$) незадоволені тим, як випускники реалізують свої навички взаємодії з пацієнтами та їх родичами, в той же час лише $11,3\%$ випускників незадоволені тим, як викладачі навчають студентів принципам та технології взаємодії з пацієнтами, їх родичами, іншими людьми. Середній бал задоволеності керівників цією складовою достовірно ($p<0,001$) на третину нижчий, ніж у випускників (відповідно $3,49 \pm 0,1$ та $4,67 \pm 0,04$).

З'ясовано, що незадоволеність керівників вмінням випускників спілкуватися з пацієнтами та їх родичами, залежить від: вміння випускників встановлювати психологічний контакт з пацієнтом та членами його родини ($r=0,74$, $p<0,001$),

приділяти увагу проблемам пацієнта, його реакції на захворювання ($r=0,68$; $p<0,001$), аргументувати необхідність виконання медичних призначень ($r=0,53$; $p<0,001$), формувати партнерські відносини ($r=0,64$; $p<0,001$).

Скорегований інтегральний показник задоволеності випускників і керівників якістю підготовки, який розраховувався на підставі середніх балів задоволеності респондентів щодо основних складових навчання з урахуванням експертно визначеного ступеню впливу цих складових, нижче середнього і є дещо меншим порівняно з загальним рівнем задоволеності (3,52 і 3,56 балів для керівників та 3,72 і 3,85 балів для випускників відповідно) (рис.3).

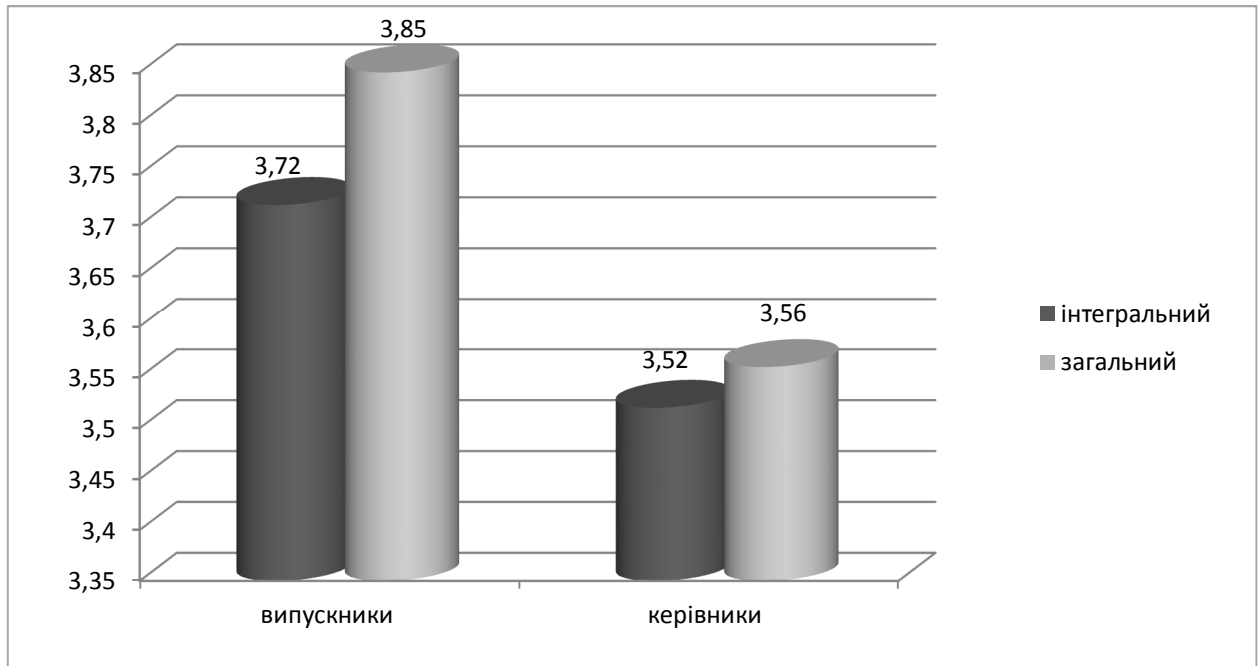

Рис. 3. Інтегральний та загальний показники задоволеності випускників та керівників якістю підготовки студентів в ВМНЗ I-II рівня акредитації

В шостому розділі «Наукове обґрунтування модернізації підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою» проведено обґрунтування вдосконалення програм і планів підготовки молодших спеціалістів та вдосконалення організації навчального процесу в ВМНЗ I-II рівня акредитації. Обґрунтування вдосконалення програм і планів підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою проводилося в два етапи: 1) порівняння існуючих в Україні навчальних планів підготовки молодших медичних спеціалістів зі стандартами ЄС; 2) експертне оцінювання національних навчальних планів та програм підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою.

Результати порівняльного аналізу навчальних планів підготовки молодших медичних спеціалістів зі стандартами ЄС визначили суттєві розбіжності в навчальних програмах та планах підготовки молодших спеціалістів в Україні в порівнянні зі стандартами Європейського Союзу (табл. 2), до основних з яких належать: умови вступу до навчального закладу, тривалість навчання студентів з обох спеціальностей, кількість годин навчання, медична спеціалізація педагогічного персоналу. Найбільші відмінності виявлені в загальній структурі, співвідношенні

теоретичної і клінічної підготовки та предметному наповненні навчальних планів та програм.

Таблиця 2

Порівняльний аналіз вимог до підготовки молодших медичних спеціалістів в Україні та країнах ЄС

Характеристики	Професійні стандарти базової підготовки за спеціальністю медсестринство та акушерство для країн Європейського регіону	За затвердженими навчальними планами та програмами в Україні
Умови вступу до навчального закладу	Приймаються абітурієнти, які мають повну середню освіту	Приймаються особи, які мають як повну середню освіту, так і абітурієнти з базовою середньою освітою
Тривалість навчання	Для медсестер - три роки на базі повної загальної середньої освіти; для акушерів - не менше 3 років для тих абітурієнтів, які мають повну середню освіту та не менше 18 місяців, для тих, хто має диплом, атестат або інше підтвердження кваліфікації медсестри загального профілю	2 роки 6 місяців на базі повної загальної середньої освіти зі спеціальностей «Лікувальна справа» та «Акушерська справа»
Кількість годин навчання	4600 годин теоретичної та клінічної підготовки, тривалість теоретичного навчання не менше 1/3, тривалість клінічного навчання близько 1/2 мінімальної тривалості навчання	5616 годин (110 тижнів), з них - 83 тижні (75,5%) на теоретичне навчання, 19 тижнів (17%) на практичне навчання
Структура навчального плану	Дві частини: 1. Теоретичне навчання, яке ділиться на три підрозділи: 1.1. Сестринська справа / загальний догляд за хворими; 1.2. Фундаментальні науки; 1.3. Соціальні науки. 2. Практичне і клінічне навчання.	Три цикли: 1. Гуманітарної та соціально-економічної підготовки. 2. Природничо-наукової підготовки. 3. Професійної та практичної підготовки.
Педагогічний персонал	Переважно з сестринською підготовкою	Переважно з лікарською підготовкою

За пропозиціями експертів, терміни підготовки молодших спеціалістів з вищою освітою за спеціальністю «Лікувальна справа» доцільно було подовжити на півроку. Експерти внесли пропозиції щодо структури розподілу навчального часу по циклах: в навчальному плані за спеціальністю «Лікувальна справа» частку загального навчального часу на цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки зменшити на 28 % (з 18 % до 12,9±0,7 %), природничо-наукову

підготовку збільшити з 18 % до $19,1 \pm 0,9$ %, на циклі професійної і практичної підготовки збільшити з 64 % до $68,0 \pm 1,2$ %; за спеціальністю «Акушерська справа» - питому вагу навчальних годин на цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки зменшити на 20,0 % (з 18 % до $14,4 \pm 0,7$ %), на цикл природничо-наукової підготовки зменшити з 18 % до $15,4 \pm 0,6$ %, на цикл професійної та практичної підготовки збільшити з 64 % до $70,2 \pm 1,0$ %. За експертними пропозиціями рекомендовано радикально подовжити тривалість практичного навчання в 1,8 рази з обох спеціальностей підготовки: «Лікувальна справа» - з 18,0 % до $31,5 \pm 2,5$ %; «Акушерська справа» - з 17 % до $30,6 \pm 2,8$ %.

В цілому за обома спеціальностями підготовки експертами запропоновано суттєво змістити співвідношення аудиторної та самостійної підготовки в бік останньої: «Лікувальна справа» з 66 % та 34 % до 44,1 % та 55,9 % відповідно та «Акушерська справа» - з 72 % та 28 % до 42,9 % та 57,1 %. Частку годин на самостійну підготовку циклу професійної та практичної підготовки з обох спеціальностей - рекомендовано суттєво збільшити: «Лікувальна справа» з 34 % до $67,2 \pm 3,3$ % та «Акушерська справа» з 25 % до $66,0 \pm 4,2$ % відповідно.

Щодо співвідношення лекцій та практичних занять аудиторної підготовки пропозиції експертів торкалися лише циклу природничо-наукової підготовки за спеціальністю «Лікувальна справа», на якому рекомендовано змінити співвідношення на користь практичної підготовки – з $39,7 \pm 2,6$ % до $60,3 \pm 2,6$ %; за спеціальністю «Акушерська справа» - з $40,0 \pm 2,1$ % до $60,0 \pm 2,1$ %.

З метою гармонізації навчальних планів та програм підготовки зі спеціальностей «Лікувальна справа» та «Акушерська справа» за предметним наповненням до міжнародних вимог $48,8 \pm 7,8$ % та $30,0 \pm 7,3$ % експертів відповідно вважають, що з циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки за потрібне вилучити окремі предмети, а саме: політологію, економічну теорію та соціологію, філософію, історію.

Більше чверті випускників ($27,3 \pm 2,5,0$ %) не задоволені організацією навчального процесу. За результатами множинного кореляційного аналізу, на задоволеність організацією навчального процесу впливають: забезпеченість навчально-методичною літературою, відповідність обсягу домашніх завдань можливостям студентів, можливість вибору студентами певної тематики для своєї підготовки, організація семінарських занять. Отримані дані стали підставою для обґрунтування комплексу заходів з оптимізації організації навчального процесу, основними з яких є: поліпшення доступу студентів до професійної інформації, впровадження нових навчальних технологій, створення умов для відпрацювання та засвоєння практичних навичок, оптимізація структури навчального процесу.

ВИСНОВКИ

В роботі вирішено актуальне наукове завдання щодо оптимізації підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою в ВМНЗ I-II рівнів акредитації в умовах структурної перебудови охорони здоров'я. Встановлено щорічне зменшення кількості молодших спеціалістів в Україні, певну невідповідність рівня підготовки

випускників до сучасних потреб практичної охорони здоров'я, що обумовлюється недостатнім рівнем їх теоретичної та практичної підготовки. Це стало підставою для обґрунтування комплексу заходів стосовно оптимізації підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою з метою підвищення якості медичного обслуговування населення.

1. Встановлено, що у більшості студентів ВНМЗ I-II рівнів акредитації чітко виражене позитивне ставлення до гуманістичних цінностей. Більшість студентів ($81,6 \pm 1,7$ %) обирають професію з метою самовираження в ній, і за час навчання сила цього мотиву має тенденцію до зростання - з $78,5 \pm 2,6$ % до $84,6 \pm 2,1$ %. Для студентів характерна орієнтація на професійні знання, вміння і навички майбутньої професії ($89,8 \pm 1,3$ % опитаних) та яскраво виражена установка раціонально домагатися професійної кар'єри ($84,6 \pm 1,5$ %). При цьому недостатньо цінуються моральна ($58,8 \pm 2,9$ % опитаних) та соціальна ($34,6 \pm 2,0$ % респондентів) компетенції.

2. Виявлено, що з точки зору більшості керівників різних ланок системи охорони здоров'я ($68,0 \pm 5,3$ %) кваліфікація випускників відповідає професійним вимогам частково. Це кореспондується з оцінками випускників, які вважають, що лише кожний десятий з них ($10,9 \pm 1,9$ %) повністю готовий самостійно працювати після закінчення навчального закладу, а переважна більшість ($80,1 \pm 2,4$ %) готові працювати самостійно після певного періоду роботи під наглядом спеціаліста.

3. За результатами дослідження встановлено, що рівень задоволеності як випускників, так і керівників якістю підготовки студентів в ВНМЗ I-II рівнів акредитації нижче середнього (інтегральний показник задоволеності - 3,72 та 3,52 балів відповідно за 5-ти бальною системою). Головними причинами незадоволеності в обох групах є рівень теоретичної і практичної підготовки студентів: рівень теоретичної підготовки не задовольняє $76,3 \pm 4,8$ % керівників різного рівня і $65,3 \pm 3,9$ % випускників (середній бал задоволеності $3,27 \pm 0,09$ та $3,55 \pm 0,06$ відповідно); рівень практичної підготовки не задовольняє 3/4 керівників і молодших спеціалістів з вищою медичною освітою ($73,8 \pm 4,9$ % та $71,4 \pm 2,8$ %; середній бал задоволеності - $3,36 \pm 0,1$ та $3,3 \pm 0,06$ відповідно). В групі керівників незадоволеність додатково обумовлена недостатніми вміннями випускників спілкуватися з пацієнтами та їх родичами ($63,3$ % незадоволених керівників, середній бал задоволеності - $3,49 \pm 0,1$).

4. Визначено, що до числа загальних чинників, які мають реальний вплив на незадоволеність керівників і майбутніх спеціалістів рівнем теоретичної підготовки належать рівень набутих знань із спеціальних клінічних дисциплін та фармакологічної дії найбільш поширених лікарських препаратів (значення парціальних коефіцієнтів $0,43 \div 0,66$ $p < 0,001$); рівень практичної підготовки - вміння приймати професійні рішення, виконувати медичні втручання в межах своєї компетенції, вміння здійснювати догляд за пацієнтами, вміння вести відповідну облікову та звітну медичну документацію (значення парціальних коефіцієнтів $0,36 \div 0,72$, $p < 0,01$). Виявлено, що чинниками, які обумовлюють незадоволеність керівників вміннями випускників спілкуватися з пацієнтами та їх родичами, є: вміння випускників встановлювати психологічний контакт з пацієнтом та членами

його родини; бажання приділяти увагу проблемам пацієнта, його реакції на захворювання; аргументування необхідності виконувати медичні призначення; формувати партнерські відносини (значення відповідних парціальних коефіцієнтів кореляції $0,53 \pm 0,74$ $p < 0,001$).

5. Виявлено, що задоволеність випускників теоретичною і практичною підготовкою відрізняється залежно від спеціальності: частота задоволених фельдшерів обома складовими навчального процесу складає відповідно $34,7 \pm 2,9$ % і $31,1 \pm 3,2$ %, акушерів - $22,3 \pm 2,5$ % та $20,0 \pm 4,6$ %, що обумовлено більшим потенційним рівнем професійної відповідальності останніх.

6. Встановлено, за даними порівняльного аналізу, що навчальні плани та програми підготовки молодших спеціалістів з вищою освітою за спеціальностями «Лікувальна справа» та «Акушерська справа» в Україні істотно відрізняються від стандартів Європейського Союзу з медсестринства та акушерства за низкою вимог: умови вступу до навчального закладу (рівень базової освіти), тривалість навчання студентів з обох спеціальностей, співвідношення кількості годин теоретичного і клінічного навчання, структура навчальних планів, перелік предметів для вивчення, медична спеціалізація педагогічного персоналу.

7. Обґрунтовано, на основі аналізу оцінок керівниками закладів охорони здоров'я та випускниками рівня якості підготовки та з метою гармонізації до стандартів ЄС, доцільність внесення змін до навчальних планів та програм підготовки молодших спеціалістів з вищою освітою зі спеціальностей «Лікувальна справа» та «Акушерська справа», які включають подовження терміну підготовки за спеціальністю «Лікувальна справа», зміну співвідношення навчального часу за циклами підготовки шляхом збільшення питомої ваги професійної та практичної підготовки (зі спеціальності «Лікувальна справа» з 64 % до 68,0 %, зі спеціальності «Акушерська справа» - з 64 % до $70,2 \pm 1,0$ % з радикальним подовженням тривалості практичного навчання в 1,8 рази з обох спеціальностей) за рахунок зменшення частки навчального часу, що виділяється на цикли гуманітарної та соціально-економічної і природничо-наукової підготовки; зміну співвідношення аудиторної та самостійної підготовки в бік останньої («Лікувальна справа» з 66 % : 34% до 44,1 % : 55,9 % відповідно та «Акушерська справа» - з 72 % : 28 % до 42,9 % : 57,1 % відповідно), вилучення (або зменшення) більшості загальноосвітніх дисциплін з переліку предметів, що вивчаються, залучення до педагогічного процесу викладачів з сестринською освітою.

8. Розроблено та запропоновано комплекс заходів щодо оптимізації підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою, орієнтований на забезпечення рівня та змісту підготовки фахівців сучасним вимогам і потребам медичної галузі та завданням реформування охорони здоров'я, який включає: перегляд програм та планів підготовки з наближенням їх до європейських стандартів з урахуванням українського контексту; вдосконалення організації навчального процесу зі збільшенням питомої ваги практичних занять, поліпшенням забезпеченості навчально-методичною літературою; впровадженням нових навчальних технологій; оптимізацію умов для відпрацювання практичних навичок; вдосконалення організації та проведення виробничої практики.

ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Отримані результати наукового дослідження дозволяють рекомендувати наступні заходи :

1. Міністерству охорони здоров'я України та Міністерству освіти і науки, молоді та спорту України:

- забезпечити систематичне оновлення навчальних планів та програм підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою відповідно до актуальних потреб практичної охорони здоров'я;

2. Міністерству охорони здоров'я України:

- вдосконалити механізм планування підготовки молодших медичних спеціалістів з вищою медичною освітою зі збільшенням кількості випускників - молодших медичних спеціалістів в Україні до рівня країн Європейського регіону і ЄС;

- запровадити систему моніторингу задоволеності зовнішніх споживачів (заклади охорони здоров'я) освітніх послуг, які надають ВМНЗ I-II рівня акредитації;

3. Керівникам вищих навчальних медичних закладів I-II рівня акредитації :

- долучати до навчального процесу викладачів з сестринською підготовкою;
- постійно контролювати і покращувати якість та організацію навчального процесу (розклад занять, обсяг домашніх завдань, доступність сучасної професійної інформації та ін.);

- впровадити систему моніторингу задоволеності внутрішніх споживачів (студентів – випускників) якістю освітніх послуг, які надають ВМНЗ I-II рівня акредитації;

- створити умови для відпрацювання практичних навичок та умінь шляхом збільшення кількості в ВМНЗ тренажерних залів і оснащення їх манекенами з можливістю контролю виконання всіх значущих елементів.

- вдосконалювати організацію та проведення виробничої практики шляхом залучення до керівництва практикою медичного персоналу закладів охорони здоров'я з високим рівнем кваліфікації;

- впроваджувати в освітній процес сучасні навчальні технології;

- вдосконалювати технології опанування студентами навичок з вміння встановлювати психологічний контакт з пацієнтом та формувати з ним партнерські відносини;

4. Керівникам вищих навчальних медичних закладів I-IV рівня акредитації:

- доповнити програми та плани підготовки студентів та організаторів охорони здоров'я з курсу «Соціальна медицина та організація охорони здоров'я» питаннями про нову роль і функції молодших медичних спеціалістів відповідно до тих завдань, які постають перед вітчизняною охороною здоров'я.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

1. Венгрин Н. О. Задоволеність керівників практичної охорони здоров'я якістю підготовки випускників вищих медичних навчальних закладів I – II рівня акредитації / Н. О. Венгрин // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. - 2011. - № 4(20). - С. 50 - 56.

2. Лехан В. М. Оцінка випускниками вищих медичних навчальних закладів I-II рівня акредитації відповідності їх освітньої підготовки сучасним професійним вимогам / В. М. Лехан, Н. О. Венгрин, О. П. Максименко // Медичні перспективи. – 2011. - Т. XVI. - №4. – С. 4 – 9.

3. Лехан В. М. Порівняльна оцінка задоволеності керівників системи охорони здоров'я і випускників вищих медичних навчальних закладів I-II рівня акредитації якістю практичної підготовки молодших спеціалістів – акушерок та фельдшерів / В. М. Лехан, О. П. Максименко, Н. О. Венгрин // Україна. Здоров'я нації. - 2012. - № 2-3(22-23). - С. 171-176.

4. Лехан В. М. Експертна оцінка навчальних планів та програм підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою за спеціальністю «Лікувальна справа» / В. М. Лехан, Н. О. Венгрин, О. П. Максименко // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2012. - №3(53). – С.66–70.

5. Венгрин Н. О. Відповідність програм і навчальних планів підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою в Україні стандартам Європейського Союзу / Н. О. Венгрин // Медичні перспективи. – 2013. - Т. XVIII.- №2,ч.1. – С. 141 – 144.

Опубліковані праці, які додатково відображають результати дисертації

6. Лехан В. М. Задоволеність випускників вищих медичних навчальних закладів I-II рівня акредитації з напрямку «лікувальна справа» якістю підготовки / В. М. Лехан, О. П. Максименко, Н. О. Венгрин // Матер. за 7-а межд. научна практична конференция «Образование и наука на XXI век». – 2011. – Т. 14: Лекарство. Биологию. София: «БялГРАД-БГ» ООД. – С. 10 – 13.

7. Лехан В. М. Експертна оцінка організації та умов підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою за спеціальністю «Лікувальна справа» та «Акушерська справа» / В. М. Лехан, О. П. Максименко, Н. О. Венгрин // Матер. за 8-а межд. научна практична конференция «Образование и наука на XXI век». – 2012. – Т. 36: Лекарство. София: «БялГРАД-БГ» ООД. – С. 5 - 9.

8. Ставлення студентів різних курсів вищих медичних навчальних закладів I-II рівнів акредитації до гуманістичних цінностей / В. М. Лехан, О. П. Максименко, Н. О. Венгрин, М. І. Заярський // Матер. за 8-а межд. научна практична конференция «Образование и наука на XXI век». – 2012. – Т. 37: Лекарство Химия и химически технологии, София: «БялГРАД-БГ» ООД. – С. 28 - 30.

9. Максименко О. П. Поліпшення підготовки молодших медичних спеціалістів з вищою медичною освітою - запорука якості медичної допомоги/ О. П. Максименко, Н. О. Венгрин // Східноєвропейський журнал громадського здоров'я. - 2013. - №1(21). - С. 185 - 186.

10. Венгрин Н. О. Стан та проблеми забезпечення закладів охорони здоров'я України молодшими спеціалістами з вищою медичною освітою / Н. О. Венгрин, О. П. Максименко // Materiały IX Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji

"Dynamika naukowych badan - 2013". - 2013.-Volume 10: Medycyna. Nauk biologicznych, Przemysl: Nauka i studia. - С. 62 - 66.

АНОТАЦІЯ

Венгрин Н.О. Наукове обґрунтування модернізації підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою(на прикладі фельдшерів та акушерів).
- На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.02.03 - соціальна медицина. – Харківський національний медичний університет, Харків, 2013.

Дисертація присвячена науковому обґрунтуванню модернізації підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою у відповідності з основними напрямками реформування системи охорони здоров'я України та врахуванням світового досвіду.

Досліджено забезпечення системи охорони здоров'я молодшими медичними спеціалістами з вищою медичною освітою за період 1991- 2011 років, визначено відповідність рівня та змісту підготовки молодших спеціалістів сучасним вимогам і потребам національної охорони здоров'я, чинників, що впливають на успішність діяльності молодших спеціалістів, визначені відмінності навчальних програм та планів підготовки молодших спеціалістів в Україні в порівнянні зі стандартами Європейського Союзу. Розроблено та запропоновано комплекс заходів щодо оптимізації підготовки молодших спеціалістів з вищою медичною освітою, орієнтований на забезпечення рівня та змісту підготовки фахівців сучасним вимогам і потребам медичної галузі та завданням реформування охорони здоров'я.

Ключові слова: система охорони здоров'я, реформа, акушерська справа, лікувальна справа, молодші спеціалісти з вищою медичною освітою, система підготовки.

АННОТАЦИЯ

Венгрин Н.А. Научное обоснование модернизации подготовки младших специалистов с высшим медицинским образованием (на примере фельдшеров и акушеров). - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата медицинских наук по специальности 14.02.03 - социальная медицина. - Харьковский национальный медицинский университет, Харьков, 2013.

Диссертация посвящена научному обоснованию модернизации подготовки младших специалистов с высшим медицинским образованием в соответствии с основными направлениями реформирования системы здравоохранения Украины и учетом мирового опыта.

Установлена выраженная тенденция к сокращению численности младших специалистов с высшим медицинским образованием в Украине, начиная с 1991 года. Соотношение численности медицинских сестер и акушерок и врачей в Украине значительно ниже, чем в странах Европейского региона и ЕС.

По результатам исследования установлено, что большинство студентов ($81,6 \pm 1,7 \%$) профессию выбирали мотивированно с целью самовыражения в ней.

По мнению большинства руководителей разных уровней системы здравоохранения ($68,0 \pm 5,3 \%$) квалификация выпускников соответствует профессиональным требованиям лишь частично, что коррелирует с оценками выпускников: только каждый десятый из них ($10,9 \pm 1,9 \%$) полностью готов самостоятельно работать после окончания учебного заведения.

Установлено, что общий уровень удовлетворенности как выпускников, так и руководителей качеством подготовки ниже среднего (3,72 и 3,52 балла соответственно). Главными причинами неудовлетворенности в обеих группах являются: уровень теоретической (средний балл удовлетворенности $3,27 \pm 0,09$ и $3,55 \pm 0,06$ соответственно) и практической подготовки студентов (средний балл $3,36 \pm 0,1$ и $3,3 \pm 0,06$ соответственно). Общими факторами, которые влияют на неудовлетворенность руководителей и выпускников теоретической подготовкой являются: уровень приобретенных знаний по специальным клиническим дисциплинам и фармакологическому действию наиболее распространенных лекарственных препаратов. Неудовлетворенность респондентов практической подготовкой обусловлена неумением выпускников принимать профессиональные решения, осуществлять уход за пациентами, вести соответствующую учетную и отчетную медицинскую документацию, выполнять медицинские вмешательства в пределах своей компетенции. Частота удовлетворенных фельдшеров обеими составляющими учебного процесса в 1,6 раза больше, чем акушеров.

Установлено, что учебные планы и программы подготовки младших специалистов с высшим образованием по специальностям «Лечебное дело» и «Акушерское дело» в Украине по ряду требований существенно отличаются от стандартов Европейского Союза по медсестринству и акушерству.

На основе рекомендаций экспертов, оценок руководителями учреждений здравоохранения и выпускниками уровня качества подготовки, и с целью гармонизации со стандартами ЕС, обоснована целесообразность внесения изменений в учебные планы и программы подготовки младших специалистов с высшим образованием, которые включают: удлинение срока подготовки по специальности «Лечебное дело», увеличение удельного веса профессиональной и практической подготовки (по специальности «Лечебное дело» с 64 % до 68,0 %, «Акушерское дело» - с 64 % до 70,2 % с радикальным увеличением продолжительности практического обучения в 1,8 раза по обеим специальностям); изменение соотношения аудиторной и самостоятельной подготовки в пользу последней («Лечебное дело» с 66 % : 34 % до 44,1 % : 55,9 % соответственно; «Акушерское дело» - с 72 % : 28 % до 42,9 % : 57,1 %), изъятия (или уменьшения объема преподавания) большинства общеобразовательных дисциплин из перечня изучаемых предметов, привлечения к педагогическому процессу преподавателей с сестринским образованием.

Ключевые слова: система здравоохранения, реформа, акушерское дело, лечебное дело, младшие специалисты с высшим медицинским образованием, система подготовки.

SUMMARY

Venhryn N.O. Scientific rationale for upgrading training of junior specialists with higher medical education (for example, medical assistants and midwives). As a manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of medical sciences, specialty 14.02.03 - social medicine. - Kharkiv National Medical University, Kharkiv, 2013.

The thesis is devoted to the scientific substantiation of the modernization of training young specialists with higher medical education in line with the main areas of health care reform in Ukraine and taking into account the world experience.

Investigated to ensure health nursing specialists with higher medical education in the period 1991 – 2011 years, defined compliance level and content of training young specialists with modern requirements and needs of national health care, factors that affect the success of the young spezialists activity, identified differences in curriculum and plan for Junior Specialists in Ukraine compared with the standards of the European Union. Developed and proposed a set of measures to optimize the training of junior specialists with higher medical education, that focuses on providing the level and content of training specialists modern requirements and healthcare needs and objectives of health care reform.
Key words: health care reform, Obstetrics, Medicine, junior specialists with higher medical education and training system.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВМНЗ	– Вищий медичний навчальний заклад
ВМО	– Вища медична освіта
ВООЗ	– Всесвітня організація охорони здоров'я
ЄС	– Європейський Союз
МОЗ	– Міністерство охорони здоров'я
МОН	– Міністерство освіти і науки